

Csatáry László és az 1944-es kassai deportálások a korabeli dokumentumok tükrében

Készítette: Gellért Ádám, LL.M.
Prepared by Adam Gellert, LL.M.

László Csatáry and the 1944 deportations from Kassa in light of contemporary documents

Összefoglaló
Summary for press conference
25 July 2012, Holocaust Memorial Center

A kassai és környékbeli zsidók összetömörítése és deportálása

-

Timeline – concentration and deportation of the Jews of Kassa and neighbouring localities

- 1944. április 21-május közepe: városi gettó
- 1944. április 25-től: összetömörítés a téglagyárakban
- 1944. május 15: első transzport Auschwitzba
- 1944. június 2: az utolsó, 4. transzport Auschwitzba
- 21 April to mid-May 1944: city ghetto
- From 25 April 1944: concentration in the brick-yards
- 15 May 1944: first transport to Auschwitz
- 2 June 1944: the last, 4th transport to Auschwitz

Forrás: Kassai Városi Levéltár, Zsidók tejjellátásáról, 1944. július 19. 173. doboz, 16963. sz. akta

Source: Municipal Archive Kassa, On the provision of milk to Jews, 19 July 1944, Box 173, file no. 16963

Összes deportált száma: 11.839 fő
(Május 27-ig 9400 fő)

Number of deportees: 11.839
(9400 up to 27 May 1944),

Megoszlás: 7833 fő Kassáról, 4006 fő a Abauj-Torna megyéből

7833 persons from from Kassa, 4006 from Abauj-Torna county

Forrás: Kassa polgármesteri hivatala, 28/Eln.1944. 1944. május 27.

Source: Kassa Mayor's Office, 28/Eln.1944, 27 May 1944.

(Egy korabeli feljegyzés 15. 707 főről és öt transzportról ír. Gaskó Miklós: Halálvonatok, Menóra, 1984. június 1, 4 és 12. o)

(An unofficial contemporaneous document puts the number of deportees to 15.707 in 5 transports. Miklós Gaskó: Death trains, Menóra, 1 June 1984, pp. 4 and 12)

A deportálásokat végrehajtó kassai hatósági szervek

-

Administrative authorities in Kassa implementing the deportation operations

Hármas bizottság

Dr. Horváth György, kassai rendőrkapitányság vezetője

Sárváry Jenő, csendőr ezredes

Schmidtziffen százados (SS-Hauptsturmführer)

Tripartite committee

György Horváth, commander-in-chief of the Kassa police

Jenő Sárváry, colonel of the Gendarme

Schmidtziffen, captain (SS-Hauptsturmführer)

Városi gettó

Parancsnok:
Csatáry László
rendőr
segédfoglalmazó

Szepsi úti téglagyár

Parancsnok:
Szoó Tibor
rendőr
segédfoglalmazó

Szepsi úti téglagyár

Parancsnok:
Csatáry László
rendőr
segédfoglalmazó

City ghetto

Commander:
László Csatáry
"deputy police
administrator"

Szepsi road brick-yard

Commander:
Tibor Szoó
"deputy police
administrator"

Szepsi úti téglagyár

Commander:
László Csatáry
"deputy police
administrator"

A kassai gettó/The Kassa ghetto

1944. április 21-május közepe/ 21 April – mid-May 1944

- Elhelyezkedés: Akácfa utca, Zrínyi utca lezárt része, Luzsénszky Pál utca, Pogány utca, Csányi utca, Székgyár utca (lezárt része), Nádor utca (15 és 17 sz. házak).
(Csatáry László gettóparancsnok felhívása, Felvidéki Újság, 1944. május 3.)
- Létszám: 972 fő (1944. május 4-én)
Forrás: Zsidó Tanács jelentése, 1944. május 4. Kassa Város Levéltára, 173. doboz, 16963. sz. akta
- Lay-out: Akácfa street, closed-down part of Zrínyi street, Luzsénszky Pál street, Pogány street, Csányi street, closed-down part of Székgyár street (lezárt része), Nádor street (House no. 15 & 17).
(Proclamation of the ghetto commander, László Csatáry, Felvidék Daily, 1944. május 3.)
- Inhabitants: 972 (4 May 1944)
Source: Municipal Archive Kassa, Jewish Council report, 4 May 1944, Box 173, file no. 16963

Életfeltételek a téglagyárakban/ Life in the brick-yards

- „1944. április 16-án hívtak szemlére a kassai téglagyárba, ahol Sárvári arra kért, hogy adjak véleményt a téglagyárról. Erre én azt válaszoltam, hogy ilyen körülmények között lehetetlen az egészségügyi ellátást biztosítani s hogy az egész embertelenség. Jelentést is írtam, melyben előadtam, hogy mi orvosok a felelősséget nem vállaljuk ezért. Sárvári azt mondta nekem, hogy csak néhány napról van szó. Mikor én szemlén voltam akkor kezdték berakni a szárító oldalfalait és a latrinákat ásni. [...] május 20-án vérhas járvány miatt indítványoztam a tábor lezárását és a deportálások megszüntetését. Horváth azt mondta, hogy a hármass bizottság elé terjeszti. A német százados viszont azt a választ adta, hogy legfeljebb kevesebbet fognak a vagonba rakni”.

Nb. I. 197/1946, Tárgyalási jegyzőkönyv, 1946. márc. 30. 126-127. o.

„Amikor a téglagyár területére értünk, [...], se v.c., se ivóvíz nem volt. Itt saját magunknak kellett építeni alvásra alkalmas fedeles helyet az ottani téglagyár anyagából. Amikor a deportálás megkezdődött, ezeket az építkezéseket szét kellett szedni és visszavinni oda, ahonnan elhoztuk. A gettó parancsnoka dr. Csátáry r. segédfogalmazó volt, aki állandóan kutyakorbáccsal járt és azzal ütötte az eléje került személyeket nemre és korra való tekintet nélkül”.

Nb. I. 197/1946, Glück Ernőné tanúkihallgatási jegyzőkönyv, 1946. január 5. 55. o.

- 31 halott a téglagyárban (május 11-24 között)

Kassa városi orvos jelentése, 1944. május 25.
(Kassai Városi Levéltár, 177. doboz, 19736. sz. akta)

- „On 16 April 1944, I was asked to give an expert opinion on the brick-yard by Mr. Sárváry. I replied that under these circumstances it is impossible to provide medical treatment and that I believe that this whole idea is inhuman. I also prepared a report in which, we, doctors declined any responsibility for what was to happen. Sárvári then assured me that it would take only a couple of days. During my visit people were building the walls of the buildings within the brick-yard and digging latrines. [...] On 20 May a dysenteric endemic broke out and I proposed sealing off the brick-yard and stopping the deportations. Horváth promised me to bring the matter before the tripartite committee. The German captain, however, told me that at the maximum they won't load as many people to the freight cars.”

Nb. I. 197/1946, Trial transcript, 30 March 1946. pp. 126-127

- „When we got to the brick factory, there was no water or toilette. We had to build a place to sleep from the bricks laying around in the brick-yard. When the deportations started we had to dismantle. The commander of the ghetto was László Csátáry, who carried a whip and constantly hit people without regards to his/her age or sex.”

Nb. I. 197/1946, Witness testimony, 5 January 1946. p. 55.

- 31 deaths in the brick factory between 11-24 May

Report of Kassa medical officer, 25 May 1944 (Municipal Archive Kassa, Box 177, file no. 19736)

Csatáry László téglagyári tevékenysége

László Csatáry as commander of the brick-yard

- magyar népbíróági eljárásokban 22 terhelő vallomás
 - szlovák eljárásban 17 terhelő tanú
 - „Csatáry csak 2-3 hétig volt a gettó parancsnoka, mert a gettó feloszlott és beolvadta a téglagyári táborba”.
- Nb. I. 197/1946, Horváth György kihallgatása, 1945. december 13. 83. o.
- „dr. Horváth dr. Csatáry nevezetű rendőr segédfogalmazót nevezett ki a téglagyár ún. baloldali szárnyára, mint táborparancsnokot. Ez a személy állandóan kutyakorbáccsal járt, és mindenkit megütött, aki az útjába került. [...] A tábor másik oldalán dr. Szoó Tibor volt a parancsnok, akit szintén dr. Horváth nevezett ki,”
- Nb. I. 197/1946, Schwartz Jenő kihallgatási jegyzőkönyv, 1946. jan. 8. 52. o.
- „A politikai és a zsidó ügyeket is külön ember végezte. A tábornak külön parancsnoka volt önálló hatáskörrel, a tábornak külön parancsnoka volt intézkedési joggal, parancskiadási joggal. A táborba szállítást Csatáry, a táborban az átvételt és nyilvántartásba vételt dr. Bíró, a tábor őrzését, rendben tartását és az összes táborral összefüggő ügyeket Vidaházy László, később Szoó Tibor r. felügyelő, az elszállítandók kijelölését s a csendőrségnek átadását, s összes a transzporttal összefüggő munkálatokat Csatáry fogalmazó végezte”. Horváth György, kassai rendőrkapitányság vezetője

Nb. I. 197/1946, Dr. Horváth György észrevételei, 1946. jan. 17. 200. o.

- 1945-1946 People's Courts proceedings in Hungary: 22 witnesses providing incriminating evidence against Mr. Csatáry
- 1948 Slovak *in absentia* proceedings: 17 witnesses providing incriminating evidence against Mr. Csatáry
- Several witness testimonies contain that Csatáry was responsible for
- Arranging the transport of the deportees into the brick-yard
- the selection and sequence of the deportations.

Csatáry László téglagyári tevékenysége II.

László Csatáry as commander of the brick-yard II.

- „Csatáry megbízására kénytelen voltam, mert úgy a csendőrség, úgy a németek állandó terrorja alatt voltunk. Megjegyzem, hogy Csatáryt azért is kellett megbízni, mert elődjét (dr. Bíró Sándor belügyminisztériumi tisztségviselő jelenleg) embersége magatartása miatt a csendőrségi nyomozó intrikája folytán el kellett helyezni; ekkor bíztam meg Csatáryt a politikai osztály vezetésével más hiányában”.

Nb. I. 197/1946, Dr. Horváth György gyanúsított kihallgatása a Budapesti Népbiztonságon, 1946. február 9. 167. o.

- „A gettó területén a legnagyobb szigorúság és tetteges bántalmazások voltak. Ezeket a tetteges bántalmazásokat korbáccsal a tábor parancsnoka végezte, ennek a tábornak dr. Csatáry László r.s. fogalmazó volt. A táborparancsnok elrendelte a gettó területén különböző munkálatok elvégzését szerszám nélkül, például földásás, amit a kezünkkel kellett elvégezni, téglahordás stb. A gettó területén nem hallgattak meg senkit, és ha valakinek valamilyen panasza volt, akkor a zsidótanácshoz kellett fordulni, és ez a tanács közvetített a hármasság tagjaival. Amikor Csatáry a gettó területén megjelent, pánikszerűen menekültek előle és az egész gettó lakosai előtt köztudomású volt annak sadista természete.”

Nb. I. 197/1946 Weiszer Rózsi tanúkihallgatási jegyzőkönyv, 1945. dec. 5. 12. o.

- „My hand was forced to appoint Csatáry for I had been under pressure from both the gendarme and the Germans. I must note that Sándor Bíró – the previous head of the department of political affairs [within the Kassa police department] was reassigned due to inter-office intrigue. It was then that I appointed Csatáry to head the department of political affairs”.

György Horváth, commander of the Kassa police department, suspect interview, 9 February 1946. p. 167.

„Within the ghetto a strict order was enforced accompanied with physical abuse, which was exacted by whipping by László Csatáry, commander of the ghetto. He also ordered to dig without tools, or carrying bricks around. One could only turn to the Jewish Council, there was no direct recourse to the authorities. It was this council that liaised with the tripartite committee. Whenever Csatáry appeared in the ghetto people started to flee. His sadistic nature was well-known amongst the people in the ghetto”.

Rózsi Weiszer, witness testimony, 5 December 1945. p. 12.

Csatáry: „Aki szívbajos, ne jöjjön a téglagyárba”

Csatáry: „ those with a „heart condition” shouldn’t come to the brickyard”

- „Egy esetben láttam, hogy Csatáry egy gyereket megvert. Csatáry egy szadista ember volt, aki ütötte az embereket. Ez ellen én tiltakoztam, de Csatáry azt a választ adta, hogy aki szívbajos ne jöjjön a téglagyárba”.
- „Once, I witnessed Csatáry beating a child. He was a sadistic man who kept beating people. I protested but Csatáry replied : ,those with a „heart condition” shouldn’t come to the brickyard’.”

Hernádi Mihály, vármegyei tiszti főorvos, tárgyalási jegyzőkönyv, 1946. március 30. Nb. I. 197/1946

Mihály Hernádi, county medical officer, Hungarian trial transcript, 30 March 1946.

Csatáry és a bevagonírozások

Csatáry and loading deportees into freight cars

- „Én kivételezett voltam a hadikitüntetéseim miatt, ugyanis nagyezüst, kisezüst, *signum laudis* és Károly-csapatkereszttem volt. [...] Mint a műszaki osztály mérnöke, valamint társaim kiszámítottuk, hogy mennyi személy fér a rendelkezésre álló vagonba. A számítás során 60-65 személy jött számításba, ezt dr. Csatáry annak dacára, hogy már mi a vagonokra ráírtuk a létszámot és a vagonparancsnok összeírta a vagonba kerülők neveit, megsemmisítette és utasítást adott, hogy 80-85 főt is tereljenek be egy vagonba. Így állt elő az a groteszk helyzet, hogy az utolsó vagonokba mindig 10-15 személyt tettek be és az így lett lezárva. Minden vagon lakattal kellett a beteretelés után lezárni. [...] Én személyesen odamentem dr. Csatáryhoz, és kértem, hogy miután ezek külföldi vagonok és nincsenek ablakkal ellátva, így kértem őt arra engedje meg azok megnyitását. Ezt ő azzal utasította el, hogy amennyiben ezt mégis meg tesszük, rögtönítélő bíróság elé állít állami vagyon megrongálása címén. Ugyanakkor az Imre nevű mérnök barátom felkereste dr. Horváth főkapitány-helyettest és ugyanezt a kérést neki is előadta. Ezt dr. Horváth is elutasította. Mi ezt ennek dacára is végrehajtottuk, amikor már a vagonok le lettek zárva és a hivatalos személyek eltávoztak /tisztek/. Mi ezt azért tettük, mert mikor felkerestük a német SS-századost, az hallgatólagosan beleegyezett. Erről később nyomozást is indítottak, hogy ki engedélyezte és ki csinálta az ablakok kinyitását. Ezt mi magunkra vállaltuk, mind a 12-en mérnökök. Ugyanis ha mi ezt nem tettük volna, akkor a bent lévő túlszűfolt személyek levegőhiány miatt megfulladtak volna reggelre”.
- In one occasion, Csatáry forbade a group of engineers to outfit freight cars with air holes and threatened them with court-martial proceedings in case they disobey.

Summary of Sándor Balkányi witness testimony, 10 January 1946.

Balkányi Sándor, kihallgatási jegyzőkönyv, 1946. január 10.

Csatáry utasítása kínzásra

Csatary ordering torture

- Egy fiatal beteg lány puskatussal való hátbaverése miatt tiltakozott Blanka Volová egy rendőrnél: "Ez megbosszulja magát, az Úristen ezt magának nem felejtí el!,- mondta. Erre a rendőr Csatáry elé vezette az asszonyt. Blanka Volová neki is megismételte , mire Csatáry ezt felelte: "Hát akkor vigyétek, és adjátok meg neki, ha már az Úristennek ezt meg kell bosszulnia, akkor már legyen valóban miért bosszút állnia!" Erre egy másik szobába vezették, levetették vele a szoknyáját és egy kereveten meggumibotozták. Legalább 18-20 csapást kellett elszenvednie. Csatáry parancsára hatvanéves édesanyját és két leánytestvérét is megkínozták. Majd mindannyiukat mezítelenre vetkőztették, megmotozták és levitték a pincébe, Csatáry irodájába, ahol jobb kezüket bal lábukhoz kötötték, és órákon keresztül így hagyták őket.
- A relative who dared to protest was hauled before the commander. She told him: "God is going to punish you for all the things you have done and God is not going to forget this." Undisturbed Csatáry responded: "Then take her away and give her the punishment for which I will be punished by God." The woman was given 18-20 lashes, according to the papers, and the vile police commander didn't stop there. He also demanded that the woman's 60-year-old mother and her two sisters be tortured as well. The three women were stripped, invasively examined. Then the guards strapped their right wrists to their left feet and they were left in this position for hours.
- Summary of Blanka Volová's witness testimony, State Regional Archive Kosice (Štátny Oblastný Archív v Košiciach), Court file of László Csatáry, Tk. 358/1948, p. 13.

Blanka Volová vallomásának összefoglalója (először közli:
<http://www.felvidek.ma/nezopont/publicisztika/33980-egy-koszivu-kassai-rendortiszt>)

Eredeti forrás: Kassa Állami Területi Leváltár, Štátny Oblastný Archív v Košiciach), Tk. 358/1948. sz. akta (Csatáry László), 13. o.